

Тесля Р.В.

Освіта дорослих Франції: історія, досвід, перспективи впровадження в українську систему освіти

Тесля Роман Віталійович, аспірант

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна

Анотація. У статті йдеться про особливості організації та функціонування освіти дорослих у системі освіти Франції. Зокрема розкриваються положення освітньої структури ГРЕТА. Освітні програми, що надає ГРЕТА, охоплюють провідні сфери професійного ринку праці і відповідають потребам дорослого населення, що бажає підвищити свій професійний рівень, підвищити свою кваліфікацію чи офіційно підтвердити уже набуті знання і вміння.

Ключові слова: система освіти, освіта дорослих Франції, освітня структура ГРЕТА, перспективи впровадження, підвищення кваліфікаційного рівня, отримання нових знань

Історія становлення і розвитку освіти дорослих – це одна з найважливіших складових вітчизняної історії, що пронизує практично всі сфери життя суспільства – від економіки до духовного життя, включаючи повсякденний побут. Щоб зрозуміти сучасну ситуацію освіти дорослих в Україні і визначити тенденції її розвитку на межі століть, необхідний порівняльний аналіз зародження і розвитку цього надзвичайно складного поліфункціонального соціального явища з передовими країнами світу.

Франція має розвинену систему освіти дорослих, що ґрунтується на давніх історичних традиціях. Ідеї вчених французької наукової школи вивчають та рекомендують для поширення світові освітні інституції. Тому вивчення й узагальнення досвіду Франції щодо освіти дорослих та виокремлення тенденцій її розвитку дає можливість сформулювати чітке уявлення про характер загальних проблем, що мають місце у вітчизняному та світовому освітньому просторі.

Історіографія наукових досліджень свідчить, що впродовж останнього десятиріччя українськими та зарубіжними науковцями активно здійснювалися педагогічні дослідження проблем безперервної освіти (Н. Бірюкова, С. Вершловський, О. Владиславлев, Б. Вульфсон, О. Даринський, Т. Десятов, О. Джурицький, І. Зяюн, Д. Кідд, В. Кремень, П. Ленгранд, З. Малькова, Н. Мукан, Н. Ничкало, О. Новиков, В. Онушкін, Н. Рухадзе, Г. Селман, С. Сисоева, Л. Сігаєва, Е. Фор та ін.).

У контексті дослідження важливими є праці вітчизняних і російських учених з проблем освіти дорослих: С. Архіпової, С. Болтвіця, С. Вершловського, Л. Вовк, С. Гончаренка, М. Громкової, Т. Десятова, В. Кременя, С. Нікітчиної, Є. Огарьова, В. Онушкіна, В. Пуцова, М. Скрипник, О. Фольварочного та ін.

Цінними є дослідження з питань розвитку освіти дорослих, зокрема у Франції (Л. Ведерникова, К. Онушкіна) та в Україні (І. Архангельська, Л. Вовк, І.В. Воробець, Т. Десятов, В. Ковальчук, Н. Коляда, М. Мухін, Л. Тимчук та ін.).

Метою статті є з'ясування головних аспектів розвитку системи освіти дорослих Франції.

Актуальність з'ясування питання освіти дорослих у розвинених країнах світу зумовлена тим, що, по-перше, без знання існуючого досвіду складно налагодити систему функціонування цієї складової освіти на вітчизняних теренах, по-друге, – аналіз розвитку освіти в інших країнах Європи, зокрема Франції, необхідний на сучасному етапі для відновлення об'єктивного висвітлення історико-педагогічного процесу і соціокультур-

ної наступності між минулими поколіннями діячів освіти дорослих і сучасними, між теорією освіти дорослих і практикою, щоб виявити тенденції, уникнути недоліків у плануванні майбутнього. Фронтальне вивчення проблеми освіти дорослих у розвинених країнах світу, зокрема у Франції, запропоноване у змісті статті, створює умови для наукового збагачення парадигми розвитку педагогіки і освіти в Україні в цілому, важливе для наукової мотивації, орієнтації сучасного навчального закладу на соціально-культурне середовище з його системою цінностей та їх критеріїв.

Історія освіти дорослих у Франції тісно переплітається з історією політичних, економічних, соціальних та культурних змін у цій країні. Форми, види, зміст освіти, а також контингент учнів визначалися й визначаються потребами, які генеруються цими змінами.

Вища освіта є вагомою складовою освіти дорослих у Франції. Закон про вищу освіту, прийнятий 1968 р., що отримав назву «Закон про орієнтацію вищої освіти», зберіг традиційну форму вступу в університет, тобто без іспитів при наявності диплома бакалавра. Основною організаційною одиницею університету стало навчально-наукове об'єднання – УНО (UER – *United'en saignement et de recherche*), як центр професійної підготовки і наукових досліджень. У 1984 р. воно було замінено на навчально-науковий підрозділ (UFR – *United formation et de recherche*).

Модель LMD (ліценціат-магістратура-докторантура) включає три освітні цикли, які, відповідно до Болонської декларації, складають загальноєвропейський стандарт вищої освіти, з тією різницею, що перший ступінь має назву не бакалаврат, а ліценціат. Ліценціат розрахований на три роки навчання, магістратура – на два роки, докторантура – на три роки навчання [2; 3].

У Франції не існує університетської освіти окремо для дорослих. Проте відповідно до закону про освіту дорослих, прийнятого у 1971 р., працевдавці зобов'язані сплачувати податок на фонд підготовки та удосконалення освіти дорослих. Кожен працюючий має право скористатися коштами й отримати допомогу на підвищення власної кваліфікації. Найчастіше цим правом користуються чоловіки у віці 25-40 років, які вже мають одну вищу освіту та престижну роботу, але також звертаються і безробітні з метою набуття чи змінити фах [2].

Більшість вищих навчальних закладів організує багато вільних і платних лекційних курсів актуального змісту для дорослих. Поряд із вечірнім навчанням є й дистанційне (понад 30000 студентів у 23-х університе-

тах і Національному центрі заочної освіти), а також специфічні форми фахової підготовки в таборах або майстернях різної тривалості влітку чи у вечірній час під егідою Національної консерваторії мистецтв і ремесла. Наполегливість у виконанні програм цих таборів може привести до отримання престижного диплома інженера[2].

Цікавою особливістю Франції є поширеність «вільних слухачів» - дорослих осіб, які за символічну плату (за користування бібліотеками, лабораторіями тощо) можуть відвідувати за власним бажанням академічні програми університетів, але без права складати іспити й отримувати диплом про вищу освіту.

Реформування університетської системи вищої освіти Франції показує оригінальність та ефективність у спробах удосконалити її та привести у відповідність до вимог сучасності.

На сучасному етапі основою розвитку системи освіти дорослих у Франції є **неперервна** професійна освіта дорослих, яка сприяє швидкій адаптації людей до нових методів і умов праці, підвищуючи цим їхній матеріальний і культурний рівень, з одного боку, і стимулюючи розвиток культури та економіки країни, з другого боку. Основним структурним елементом системи неперервної професійної освіти дорослих у Франції нині є освітня структура ГРЕТА [2;3]. Освітні програми, що надає ГРЕТА, охоплюють провідні сфери професійного ринку праці і відповідають потребам дорослого населення, що бажає підвищити свій професійний рівень, підвищити свою кваліфікацію чи офіційно підтвердити уже набуті знання і вміння. Неперервність освіти дорослих у ГРЕТА забезпечується такими рівнями професійної кваліфікації:

- рівень V- аналог Сертифіката про професійну придатність (CAP) або Сертифіката професійних знань (BEP);
- рівень IV - аналог Атестації зрілості або Сертифіката професійних знань (BEI);
- рівень III - аналог Сертифіката старшого інженера-техніка (BTS), Диплома про закінчення Технічного Університету (DUT) або Свідоцтва про закінчення першого циклу вищого навчального закладу;
- рівень II - аналог Свідоцтва про закінчення другого циклу вищого навчального закладу [4].

Основним напрямом діяльності освітньої структури ГРЕТА є індивідуалізація освітнього процесу. Індивідуалізація освітнього процесу в ГРЕТА здійснюється через:

- складання індивідуального навчального плану учнями спільно з викладачем-консультантом;
- створення «портфеля» - індивідуальної картотеки, в якій знаходяться сертифікати і дипломи, що відображають наявні в учнів знання і вміння;
- методичний супровід, який включає організаційний і особистісний підходи та допомагає учневі разом з викладачем-консультантом ГРЕТА керувати процесом навчання;
- диференціація змісту залежно від результатів тестування, що відображають рівень наявних в учня накопичених знань і вмінь.

Система неперервної професійної освіти дорослих у Франції базується на концепції, яка охоплює велику кількість перспектив, напрямів і форм навчання, завдя-

ки чому кожний учень може повністю розкрити свої здібності і задовольнити свої освітні потреби. Система професійної підготовки і підвищення кваліфікації спеціалістів у рамках мережі ГРЕТА представляє першу і в нинішній час основну структуру системи неперервної професійної освіти у Франції. У центрах мережі ГРЕТА функціонують три основні види освітніх програм: формальні освітні курси, індивідуалізоване навчання і навчання у формі навчальних одиниць.

Комплекс освітніх установ ГРЕТА є основною ланкою, що об'єднує як людські, так і матеріальні ресурси, головною метою якого стала організація освітнього процесу для дорослого населення країни. Серед основних цілей ГРЕТА необхідно виокремити здійснення допомоги дорослим учням у професійній орієнтації, надання допомоги у визначенні профілю і безпосередньо організацію освітніх програм. Основним і найбільшим центром ГРЕТА у Франції нині є Паризьке відділення ГРЕТА, яке нарівні з іншими відділеннями займається проведенням різних етапів освіти дорослих [2].

Проведене дослідження підтвердило, що професійна освіта дорослих є невід'ємною і в той же час окремою частиною французької системи освіти. Як явище соціально-педагогічне освіта дорослих у нашому дослідженні розглядається як чинник соціалізації і засіб досягнення певного рівня освіченості, загальної культури і професійної компетентності, яке відповідає соціальним і особистісним потребам дорослого як суб'єкта навчальної і трудової діяльності. Теоретичний аналіз дав змогу визначити головні тенденції розвитку освіти дорослих у сучасному світі і виявити сутнісні характеристики системи освіти дорослих у Франції. Аналіз робіт з порівняльної педагогіки вітчизняних і зарубіжних авторів дав змогу визначити підхід до розкриття суті системи освіти дорослих у Франції. На цій підставі були розкриті особливості розвитку системи неперервної професійної освіти дорослих у Франції, виявлені її основні тенденції. Під час дослідження було з'ясовано, що основною структурою системи професійної освіти у Франції є освітня структура ГРЕТА, яка має свої центри по всій країні. Аналіз структури, цілей і видів освітніх програм ГРЕТА дав змогу зробити висновки про те, що головною метою організації є надання допомоги дорослим учням у професійній орієнтації, у визначенні профілю і безпосередньо організації освітніх програм. Велика кількість освітніх програм, а також різноманітні галузі освіти зробили мережу ГРЕТА основною формою організації неперервної професійної освіти дорослих у країні. Аналіз видів і змісту освітніх програм показав, що освітня діяльність цієї структури повністю відповідає індивідуальним освітнім запитам різноманітних верств населення, хоча головний акцент робиться на залучення до навчання і розвиток індивідуальних особливостей людей, що знаходяться в складному становищі. Саме тому основною технологією навчання в ГРЕТА була виокремлена індивідуалізація освітнього процесу, яка забезпечує розвиток індивідуальних здібностей учнів і створює необхідні умови як для особистісного, так і для професійного зростання [1].

Діяльність освітньої мережі ГРЕТА може стати орієнтиром для розвитку системи неперервної професійної освіти дорослих в Україні у сфері професійної під-

готовки і підвищення кваліфікації фахівців. Головний напрям діяльності ГРЕТА – індивідуалізація освітнього процесу – може стати прикладом у здійсненні індивідуального підходу до дорослих учнів у нашій країні, що сприяє розвитку індивідуальних здібностей людини, беручи до уваги її професійні знання, вміння і цілі, і при цьому підвищуючи її професійний рівень.

Визначені особливості організації французької системи освіти дорослих дали можливість розробити рекомендації щодо використання прогресивних ідей досвіду цієї країни в реформуванні системи освіти дорослих в Україні. В умовах структурної перебудови економіки й активного переходу України на ринкові умови дедалі більшої актуальності набуває формування здатності адаптуватися до цих умов. Освіта дорослих є чинником, який забезпечує безпосередній процес розвитку особистості й визначає шляхи реалізації та онов-

лення цього процесу, її сутність і готовність населення нашої країни адаптуватися до нових і несподіваних ситуацій. Царина освіти дорослих має враховувати специфіку українського менталітету, яка є даністю, сформованою упродовж тривалого розвитку вітчизняної історії і культури, та сучасний світовий досвід. Адаптація до вітчизняних соціокультурних традицій, збагачених вітчизняним досвідом, а також досвідом світового розвитку, приводить до формування поліфонічного суспільства, в багатстві й різноманітності соціальних структур якого реалізуються глобальні тенденції (економічна, соціальна та ін.) [1]. Відтак без урахування української специфіки, особливостей нашого соціального, морального, регіонального, культурного, психологічного досвіду не можна розробляти плани перебудови суспільства, господарства, культури, розбудовувати стратегію і методологію освіти дорослих.

ЛІТЕРАТУРА

1. Образование взрослых на рубеже веков: вопросы методологии, теории и практики: в 4 т. – Спб.: ИОВ РАО. – Том 1: Социально-экономические и правовые предпосылки развития образования взрослых. Книга 2: Политика в области образования взрослых/ Под. ред. В.И. Подобедова, Н.П. Литвиновой. – 324 с.
2. Огієнко О.І. Тенденції розвитку освіти дорослих у скандинавських країнах: Монографія / О.І. Огієнко (за ред. Н.Г. Ничкало). – Суми: Еллада-S, 2008. – 444 с.
3. Система непрерывной освіти: здобутки, пошуки, проблеми. – Чернівці, 1996. – 234 с.
4. Сігаєва Л. Ретроспективний аналіз розвитку освіти дорослих у другій половині XIX ст. / Л. Сігаєва. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_/Gnvp/OD/2010_2/10SLJPXS.pdf

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Adult Education at the turn of the century: questions of methodology, theory and practice: 4 m. – Spb.: JOB RAO. – Vol. 1: The socio-economic and legal preconditions for the development of adult education. Book 2: Politics in the field of adult education / Ed. V.I. Podobedova, N.P. Litvinovoy. – 324 p.
2. Ohiyenko O.I. Trends in adult education in the Nordic countries: Monograph / O.I. Ohiyenko (ed. Nychkalo N.G.). – Sumy: Hellas-S, 2008. – 444 p.
3. The system of continuous education: achievements, quest problems. – Chernivtsi, 1996. – 234 p.
4. Sihayeva L. retrospective analysis of adult education in the late nineteenth century. / L. Sihayeva. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_/Gnvp/OD/2010_2/10SLJPXS.pdf

Teslya R.

Education of Adults in France: history, experience, prospects for implementation in the Ukrainian system of education

Abstract. The article deals with the education of adults and touches upon the peculiarities of its operation and functioning within the education system of France. Specifically, disclosed are provisions of GRETA educational organization. Educational programs provided by GRETA, cover all flag areas of professional labor market and meet the requirements of adults seeking for professional development and advanced training or else justification of the acquired knowledge and skills.

Keywords: education, adult education in France, GRETA educational organization, prospects for implementation, professional development, knowledge acquirement

Тесля Р.В.

Образование взрослых Франции: история, опыт, перспективы внедрения в украинскую систему образования

В статье говорится об особенностях организации и функционирования образования взрослых в системе образования Франции. В частности раскрываются положения образовательной структуры ГРЕТА. Образовательные программы, предоставляемые ГРЕТА, охватывают ведущие сферы профессионального рынка труда и отвечают потребностям взрослого населения, желающего повысить свой профессиональный уровень, повысить свою квалификацию или официально подтвердить уже имеющиеся знания и умения.

Ключевые слова: система образования, образование взрослых Франции, образовательная структура ГРЕТА, перспективы внедрения, повышение квалификационного уровня, получение новых знаний